Overwinterjuffer

Op warme zomerdagen dartelen de juffertjes om je heen langs de slootkant en scheren de libellen jagend boven je hoofd. Hoewel deze insecten ook in het voorjaar al te zien zijn, associeerde ik juffers en libellen vooral met de zon en warmte van de zomer. Tot ik de bruine winterjuffer leerde kennen.

Tekst & foto Cor Oldenburg

Op een warme avond in het najaar zag ik een jufferachtig insect voorbijvliegen. Het positioneerde zich ergens op de dorre steeltjes van de lavendel, waardoor ik moeite moest doen om het beest terug te vinden. Uiteindelijk viel mijn oog erop: een bruine juffer met een lichaam dat een vergelijkbare kleur had als de steeltjes van de uitgebloeide lavendel. Ik pakte de veldgids erbij en terwijl ik erdoorheen bladerde om uit te zoeken welke soort het was, bleef de juffer geduldig zitten. Het bleek een bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) te zijn. Dat was een naam die de nieuwsgierigheid wekte. Wat maakte dit een juffer van de winter?

Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*).

Terwijl andere juffers en libellen overwinteren als ei of larve, overwinteren bruine winterjuffers als imago. Samen met zijn zeldzamere variant de noordse winterjuffer (*S. paedisca*) zijn bruine winterjuffers de enige Europese libellen die dit doen. De grootste aantallen bruine winterjuffers zijn te zien in april/mei en augustus/september, maar in principe zijn ze het hele jaar door te zien. Voor degene die libellen vooral met de zomer associeert, is het een onwennig idee. Een mogelijk voordeel van overwinteren als imago is dat er vroeg in het voorjaar voor de bruine winterjuffers nog weinig concurrentie is van andere libellen, die zich dan nog in het ei- of larvale stadium bevinden. Het larvale stadium van bruine winterjuffers valt vervolgens niet helemaal samen met die van andere soorten, wat eveneens resulteert in minder concurrentie.

Hoewel ze op warme winterdagen met temperaturen boven 12 graden ook actief kunnen zijn, begint de activiteit voor bruine winterjuffers in het voorjaar als ze ontwaken uit hun winterslaap, paren en eieren leggen. In de zomer gaat het verder als de nieuwe imago's uitsluipen, waarna die nog te zien zijn in het najaar. En in de winter kun je zomaar een overwinterende bruine winterjuffer tegenkomen, mits je weet waar en hoe je moet zoeken.

Belangrijke overwinterplaatsen zijn open plekken die beschut liggen tegen de wind, maar wel een paar uur per dag zon hebben en daardoor makkelijk opwarmen. De winterjuffers zitten dan in planten met een open structuur bovenin (wat zorgt voor meer bewegingsruimte), een dichte structuur onderin (wat zorgt voor beschutting), en een ondergroei van mos of gras (wat beter beschut én zorgt voor een hogere vochtigheidsgraad). Voorbeelden van dergelijke plekken zijn struikheide, pijpenstrootje en kruipwilg. In de bruine, winterse begroeiing hebben de winterjuffers een uitstekende schutkleur, wat ze moeilijk vindbaar maakt. Ik keek op van mijn veldgids en moest weer moeite doen om de bruine winterjuffer in de lavendel te vinden. Het sierlijke insect had zich behaaglijk in de avondzon gepositioneerd. Ik deed hetzelfde en samen genoten we nog van een warm moment voordat de winter zou aanbreken. ■

Literatuur

Harabiš F., Dolný A., Šipoš J. *Enigmatic adult overwintering in damselflies: coexistence as weaker intraguild competitors due to niche separation in time*. *Population Ecology* 2012;54:549-556.

Ouden A. den, Roosmalen J.A.M. van. *Favoriete overwinteringsplaatsen van Bruine winterjuffers* (Sympecma fusca). *Brachytron* 2011;14:28-39.